

JULY 2018

ПРИЧЕТНІ ДО КОРУПЦІЇ

Як компанії-мільярдери та уряди країн ЄС не справляються з проблемами українських лісів

earthsight

Earthsight є неприбутковою організацією, яка намагається за допомогою власних розслідувань та подальшого оприлюднення результатів цих розслідувань привернути увагу до актуальних питань у сфері дотримання прав людини та екологічної справедливості. Наша мета - дійти до суті проблеми, використовуючи широку низку методів розслідування, аби отримати достовірні, задокументовані та абсолютно неспростовні докази злочинів, направлених як проти людей, так і проти планети в цілому, які, до того ж, неможливо проігнорувати. Відслідковуючи транзакції та логістику поставок, наше розслідування також має на меті показати на загал, наскільки складними є взаємозв'язки між споживачами та особами, які відповідають за фінансування у формуванні цих злочинних схем.

email: info@earthsight.org.uk

www.earthsight.org.uk

 @earthsight

Турбуєтесь про конфіденційність? Завантажте додаток «Signal» безкоштовно на свій телефон та безпечно відправляйте повідомлення для нас на цей номер: +447391875237

КЛЮЧОВІ МОМЕНТИ

КЛЮЧОВІ МОМЕНТИ РОЗСЛІДУВАННЯ

Національний парк Сколівські
Бескиди у Львівській області

© Roman Baluk

> Упродовж останніх двох років Earthsight розслідувала нелегальну вирубку лісу і корупційні схеми у сфері лісового господарства України, та відслідковувала шляхи незаконних поставок лісу на закордонні ринки. Ми виявили, що уся лісова галузь країни потопає у цілковитому беззаконні, причому однією з найбільших проблем є те, що до корупційних схем безпосередньо залучені держлісгоспи, які здійснюють лівову частку лісозаготівель, та, власне, відповідальні особи з числа керівництва Державного агентства лісових ресурсів України (Держлісагентства). Ці корупційні схеми загрожують існуванню українських лісів – домівки для рисі, ведмедя та вовка – а також, у ширшому сенсі, є міною сповільненої дії для ослабленої держави, яка зараз страждає від військового конфлікту.

> Польові дослідження Earthsight виявили численні порушення регуляторних актів, спрямованих на контроль вирубки лісу, у кожному із відвіданих лісових господарств. Найбільшу загрозу становить систематичне зловживання «лазівкою» у законодавчих актах, яка унормовує так звану «санітарну вирубку лісу».

> У своєму розслідуванні ми показуємо, яким чином один із попередніх голів Держлісагентства України Віктор Сівець потрапив під слідство за відмивання грошей і численні хабарі від імпортерів лісу за наданий доступ до сировини за смішними цінами, завдяки чому він отримав на свій рахунок у швейцарському банку понад 30 млн. євро. Ми маємо докази того, що ситуація із корупцією у вищих ешелонах влади в лісовому господарстві жодним чином не змінилась з часу його відставки.

> Наразі у трьох областях України, які є найбільшими поставачальниками лісу, тривають кримінальні провадження у справах за фактами корупційних дій. Керівник лісового управління ще однієї області, розташованої в українських Карпатах, було затримано «на гарячому» у ході спеціального слідчого експерименту у жовтні 2017 року, коли він намагався підкупити поліцейських, аби ті закрили очі на широкомасштабні правопорушення. Корупція на обласному рівні у сфері реалізації лісоматеріалів для внутрішньої переробки деревини, тим часом, живить стрімко зростаючу галузь «тіньових пиломатеріалів», основу якої становлять понад 12 тисяч нелегальних лісопиленів.

> Найбільше деревини Україна нині експортує до країн Євросоюзу – орієнтовно 70% від загального обсягу експорту лісу. Закупки лісу з боку ЄС за останні декілька років стрімко зросли, подолавши позначку у 1 млрд євро у 2017 році. Результати нашого розслідування свідчать, що, принаймні, до 40% деревини, що йде на експорт до ЄС, зрубано чи продано нелегально, із використанням корупційних схем. Також наше

розслідування свідчить, що Україна наразі є найбільшим постачальником деревини з «темним минулим» до країн ЄС, випереджуючи у цьому навіть тропічні країни Латинської Америки, Африки та Південно-Східної Азії разом узятих. Серед переліку європейських покупців української деревини – значна кількість потужних міжнародних деревообробних корпорацій. Тож ми виявили, що багато з них фігурують у матеріалах кримінальних справ, які були відкриті за фактами нелегальної вирубки, експорту та пов'язаних з ними корупційних схем. Одна із цих корпорацій навіть безпосередньо включена до корупційної схеми, скомпільованої колишнім головою Держлісагентства України. Проте, усі ці корпорації продовжують закуповувати значні обсяги деревини у держлісгоспів, щодо яких тривають кримінальні провадження.

> Продукція, вироблена цими корпораціями, вже має зіпсуту репутацію через використання у виробництві української деревини нелегального походження. Проте ці вироби продаються в усіх кутках ЄС, у тому числі – у підрозділах найбільших торгових мереж гіпермаркетів будівельних матеріалів, меблевих салонів та супермаркетів по усьому континенту.

> ЄС вже давно визнав, що величезна потреба його ринків у дешевій деревині у минулому спричинила розвиток численних правопорушень у лісових господарствах країн-поставальників. У результаті 2013 року Європарламент ухвалив закон, що мав на меті перешкодити імпорту лісоматеріалів потенційно нелегального походження. Але результати нашого розслідування свідчать, що стосовно України цей закон не працює. Керівництво ключових країн-членів ЄС зазнало поразки у впровадженні робочого механізму цього законодавчого акту. Також його значимість постійно підривається необґрунтованою впевненістю покупців та представників влади у незалежній «сертифікації» лісів з боку FSC.

> Українські еко-активісти, які борються проти корупції у лісозаготівельній галузі, часто діють на свій страх і ризик, втім, як і прогресивні урядовці. Деякі європейські чиновники вищої ланки так само докладають неабияких зусиль, аби допомогти подолати корупцію у лісовій галузі. Проте, під тиском компаній-гігантів, залежних від регулярних поставок дешевого українського лісу, ЄС скористався одним із найсильніших важелів аби змусити український уряд скасувати мораторій на експорт необробленої деревини.

Карпатський лісовий масив,
Україна

© Shutterstock

Наше розслідування розкриває, яким чином влада та найбільші деревообробні компанії країн ЄС пов'язані із корупційною кризою в лісозаготівельній галузі України

ВСТУП

Як ми вже згадували, Україна нині веде бій відразу на двох фронтах. Один фронт відкритий на східному кордоні країни, де вона протистоїть російській агресії. А інший – у самісінькому її серці, де вона зітнулася з найстрашнішою серед усіх пострадянських країн корупцією. Українські ліси стали найбільшим полем битви, яка розгортається на цьому другому фронті.

На Заході України розташовані найбільші масиви пралісів Європейського континенту, які є домівками для останніх життєздатних популяцій бурого ведмедя, євразійського вовка, рисі та європейського бізона. Але ці ліси – на межі винищення, їх здоров'я та існування під загрозою через незаконну вирубку лісу, контрабанду деревини та корупцію у лісових господарствах. Деревина нині становить одну із найвагоміших експортних статей України, щороку приносячи понад 1,7 млрд доларів прибутків. Деревообробна галузь забезпечує роботою 350 тис. осіб, її частка у формуванні ВВП становить 4%. Корупція та злочини у цій галузі позбавляють країну стратегічно важливої частки податкових надходжень, водночас, у ширшому сенсі, зводить нанівець будь-які зусилля щодо реформування владних інституцій у країні, яку роздирають конфлікти.

Упродовж останніх двох років Earthsight розслідувала незаконну вирубку та корупцію у сфері лісогосподарства в Україні. Ми опитали представників як уряду, так і лісової галузі, провели польові дослідження, ретельно вивчили митні документи та видобули сотні судо-

вих справ. Результати нашого розслідування яскраво показують розмах та глибину метастазів корупції в лісовій та деревообробній промисловості України. Ці ж результати також свідчать про причетність урядів країн ЄС, міжнародних інституцій, уповноважених «сертифікувати» ліс, та світових промислових гігантів у сфері деревообробки до формування кризової ситуації із корупцією у сфері лісогосподарства в Україні.

НЕЗАКОННА ВИРУБКА ТА КОРУПЦІЯ У СФЕРІ ЛІСОЗАГОТІВЛІ В УКРАЇНІ

Практично уся вирубка лісу в Україні здійснюється під контролем держави, через державні лісові господарства (SEFs), під егідою Держлісагентства України (SAFR). Хоча незаконну вирубку лісів самі лісівники намагаються списати на злочини місцевих мешканців, та применшити її масштаби, реальна ситуація полягає у тому, що переважна більшість незаконних вирубок лісу – справа рук самих держлісгоспів

Наше розслідування свідчить, що сотні українських лісгоспів системно та цілеспрямовано беруть участь у широкомасштабному порушенні цілої низки регуляторних актів під час вирубки лісу. Чого варта тільки незаконна «санітарна вирубка», яка є, фактично, цілеспрямованим знищенням лісових масивів. Екологічний підхід до вирубки лісу в Україні має здійснюватися через ретельне щорічне планування, де зазначається кількість дерев, що підлягають вирубці, проте практично 60 відсотків вирубки жодним чином не відповідають цим документам.

Санкціоновані такі вирубки лісу переважно у рамках «санітарної вирубки», яка нібито має перешкодити поширенню хвороб у лісових масивах.

Зважаючи на звинувачення на адресу корумпованих лісгоспів у масовій експлуатації цієї законодавчої «лазівки» для вирубки абсолютно здорових дерев, у тому числі у заповідниках та на інших територіях із обмеженим доступом (навіть у враженій радіацією Чорнобильській зоні відчуження), українська влада посилила відповідні обмеження у 2016 році. Проте, проблему не було вирішено. Обстеження 18 ділянок, де проводилася вирубка лісу, яке Earthsight здійснила у чотирьох областях України, що є найбільшими постачальниками лісу, виявило, що від 67 до 78 відсотків вирубок є безпідставними, а тому – незаконними. Якщо ці обсяги екстраполювати на загальнонаціональний рівень, матимемо орієнтовно 38-44 відсотки незаконно вирубані «санітарної» деревини у загальному обсягові продукції та експорту. Наші польові дослідження також показали, що держлісгоспи систематично порушують й інші регуляторні акти.

Шлях на ринки деревини, заготовленої держлісгоспами, також позначений системною корупцією. Вище чиновництво у столиці особисто керує процесом продажів лісу-кругляку найбільшим іноземним покупцям, наплювавши на будь-які закони. Екс-голови Держлісагентства України Віктору Сівцю Генпрокуратура висунула звинувачення по факту того, що через складну мережу офшорів протягом 2011-2014 років він відмив понад 30 млн. євро, отримавши їх за рахунок незаконних обороток. Фірмам пропонувалося здійснювати такі платежі, аби отримати українську деревину, а натомість вони отримували колосальні знижки під час закупівель лісу-кругляку та пиломатеріалів у держлісгоспах. Процес купівлі-продажу Сівець контролював особисто. Сівець, довірена особа та спаринг-партнер по тенісу наскрізь корумпованого екс-президента України Віктора Януковича, втік до Росії і донедавна фігурував у числі осіб, яких розшукує Інтерпол. Прямі продажі лісу тривають і за керівництва його наступників, а експерти у галузі лісогосподарства зауважують й інші кричущі моменти, які свідчать, що корупційна схема продовжує активно функціонувати на загальнонаціональному рівні. Earthsight здобула додаткові свідчення того, що київські чиновники вимагали «відкати» під час закупівель деревини і після відставки Сівця.

Згідно із законодавством, держлісгоспи зобов'язані продавати усю заготовлену деревину через систему аукціонів. Проте навіть там, де цих вимог дотримуються, аукціони, зазвичай, відбуваються не прозоро, і левова частка деревини опиняється у руках власників «тіньових

лісопилень». За приблизними оцінками, 12 тис. нелегальних лісопилень розпилюють цю деревину переважно для експорту. Частково в результаті експорт пиломатеріалів перевищив легальне виробництво всієї країни, про яке було повідомлено, на 50%.

Вивчаючи томи судових справ, ми також виявили, що топ-чиновники у двох із трьох українських областей, які є найбільшими постачальниками пиломатеріалів, перебувають під слідством через підозру у нелегальних вирубках лісу та незаконних поставках деревини на експорт. Начальника обласного управління лісового та мисливського господарства однієї із карпатських областей також підозрюють у численних корупційних діях, а у жовтні 2017 року його було затримано «на гарячому», коли він пропонував щомісячну «зарплату» у 10 тис. доларів керівникам правоохоронних органів, аби ті закрили очі на правопорушення, які коїлися у підзвітних йому держлісгоспах. Коментуючи цю справу, один із українських прокурорів заявив, - якщо таких людей не притягнути до відповідальності, Карпати можуть незабаром стати «лисими». Проте, український ліс не тільки незаконно вирубується, продається та переробляється. Він так само незаконно експортується, часто «за сприяння» корумпованої митної служби та чиновників з Держлісагентства.

Один із начальників обласного управління лісового та мисливського господарства у Карпатах був затриманий у жовтні 2017 року після того, як запропонував щомісячну «зарплату» у 10 тис. доларів керівникам правоохоронних органів за те, щоб вони закрили очі на незаконну вирубку лісу.

Готівка, яку пропонував як хабар начальник Чернівецького обласного управління лісового та мисливського господарства, що розташоване в українських Карпатах, жовтень 2017 року

© National Police of Ukraine

Завантажені деревиною вагони прямують з України до кордону з Румунією.

© Nikolai Petichenko

Дочірнє підприємство компанії Schweighofer має безпосереднє відношення до кримінального провадження, відкритого проти екс-голови Держлісагентства України

ІМПОРТ КРАЇНАМИ ЄС

Європейський Союз наразі є найбільшим імпортером українського лісу. На країни ЄС припадає до 70 відсотків від загального обсягу експорту української деревини. За чотири роки експорт до країн ЄС зріс на 75%, перевищивши позначку в мільярд євро у 2017 році. Експортні поставки до країн ЄС зростають одночасно із рівнем правопорушень і корупції у галузі.

ЄС вже давно визнав необхідність боротьби із нелегальною лісозаготівлею на глобальному рівні. Причому визнав це із позиції одного із найбільших імпортерів лісу, який також несе відповідальність за закупівлю деревини сумнівного походження. Це слугувало основою для створення нового закону – директиви ради ЄС щодо лісогосподарської діяльності, де встановлюються критерії експорту деревини на ринок країн ЄС (EUTR). Цей закон набрав чинності у 2013 році. EUTR забороняє імпорт незаконно зрубаної у країні деревини. Закон також вимагає від імпортерів вживати відповідних заходів задля того, аби звести до мінімуму ризик закупівлі нелегальної деревини. Щодо останньої мається на увазі деревина, зрубана чи продана із порушенням законодавства корумпованими чиновниками.

Однак, розслідування Earthsight виявило, що цей закон не працює, і що ліс потенційно незаконного походження продовжує постачатися до ЄС. Проте, найбільш вражаючим результатом цього розслідування є те, що серед покупців такого лісу було виявлено фірми-мільйонери, до яких входять три найбільших виробника дерев'яних панелей у світі, найбільша у світі паперова компанія та друга за розміром на європейському ринку компанія-виробник пиломатеріалів. Власники цих фірм – серед найбагатших людей Європи.

До введення Україною мораторію на експорт лісу-кругляка на початку 2017 року, найбільшим покупцем української деревини була австрійська лісопильня Holzindustrie Schweighofer, компанія, що «прославилась» закупівлею нелегаль-

ного румунського лісу. На величезні деревопереробні підприємства, розташовані одразу за румунським кордоном, спрямовувалося до 70 відсотків української деревини, яка експортувалася до Європи. Earthsight виявила, що дочірня компанія концерну Schweighofer, яка здійснювала переважну більшість поставок до 2016 року включно, має безпосереднє відношення до кримінальної справи, відкритої проти колишнього голови Держлісагентства України, Сівця. Досудове розслідування з боку української Генпрокуратури виявило, що це була одна із чотирьох фірм, які загалом сплатили понад 13 млн. євро за фіктивні «ринкові» послуги офшорним компаніям, підконтрольним Сівцю та його дружині. І хоча справа Сівця ще має бути допрацьована, та український суддя вирішив, що свідчень, аби винести рішення про арешт підозрюваного та його мільйонних рахунків у швейцарському банку, є достатньо.

Schweighofer далеко не єдиний покупець української деревини з ЄС, який згадується у судових справах стосовно незаконних лісоматеріалів. Румунська дочірня компанія концерну JAF, лідер центральноєвропейського ринку із гуртового продажу пиломатеріалів, причетна до однієї із найскандальніших українських кримінальних справ, пов'язаних з експортом деревини та відкритих у Львівській області у 2016 році. У цій справі йдеться про те, що корумповані українські можновладці сприяли вивезенню незаконно зрубаної деревини. Матеріали судової справи свідчать, що JAF отримувала деревину за сприяння одного із розробників кримінальної схеми. Після того, як Earthsight поінформувала про це керівництво JAF, компанія категорично відмовилася від подальшої співпраці із даним постачальником.

Із запровадженням мораторію на експорт лісу-кругляка обсяги закупівель знизилися, і найбільшим європейським імпортером української деревини стала компанія Egger, другий у світі виробник дерев'яних панелей (які використовуються у будівництві та для виробництва бюджетних меблів). Назва компанії Egger, так само, як і Schweighofer, фігурує у крупному кримінальному розслідуванні за фактом корупції у Житомирській області, одній із провідних за обсягами виробництва пиломатеріалів. Egger, тут, власне, згадується, як компанія, що закуповувала нелегально здобуту деревину, що її продавали посадовці державного лісового господарства за цінами, нижчими за ринкові, через мережу фіктивних фірм-посередників.

Хоча окремі крупні покупці деревини не називаються у таких кримінальних провадженнях, проте там фігурують назви їхніх постачальників. Найбільші міжнародні конкуренти Egger у галузі де-

рев'яних панелей, компанії Kronospan та Swiss-Krono, продовжували закуповувати величезні обсяги пиломатеріалів у держлісгоспах, керівники яких були суб'єктами кримінальних розслідувань. Так само чинив і целюлозний комбінат у Польщі, який входить до найбільшої у світі компанії із виробництва паперу International Paper. Третина імпорту деревини Egger у 2017 році, які і половина закуповувати International Paper, припадає на такі нелегальні обладнання. Деякі з держлісгоспів, що постачають незаконний ліс згаданим компаніям, також опинилися у епіцентрі скандалу довкола нелегального видобутку бурштину, що буквально спустошує українське Полісся. При тому, наше розслідування свідчить, що найбільші покупки були більш схильні закуповувати деревину у держлісгоспах, чия діяльність далека від законної, аніж у їхніх конкурентів з меншими за обсягами поставками.

Переважає більшість справ, які ми згадали, все ще мають дійти до суду. Проте, це не має принципового значення. EUTR вимагає від імпортерів бути дуже обережними і закуповувати тільки ті пиломатеріали, де ризик того, що вони були здобуті у незаконний спосіб, зведений до мінімуму. Тому, власне, важко зрозуміти, як купівля деревини від вищезгаданих постачальників може відповідати цій вимозі.

На додачу до закупівлі лісу, що був легалізований через незаконні обладнання, зібрані Earthsight, також показують, що європейські компанії закуповують деревину, яка є стовідсотково контрабандною, враховуючи мораторій на експорт лісу-кругляку, запроваджений Україною 2015 року. Аналіз, виконаний Earthsight, свідчить, що станом на грудень 2017 року європейські митні реєстри зафіксували майже мільйон кубометрів лісу-кругляку з України, який, власне, було заборонено експортувати, відповідно до діючого мораторію. При експорті з України цей ліс записувався як «дрова». І хоча такі «помилкові» класифікації експортної деревини траплялися ще до запровадження мораторію та часто впливали із особливостей української класифікації пиломатеріалів, також є свідчення того, що держлісгоспи цілеспрямовано і навмисно, у незаконний спосіб «перекласифіковували» деревину, аби оминати дію мораторію та приховати контрабанду. У першому півріччі 2018 року, наприклад, українські митники в області, що межує із Румунією, викрили спробу незаконного експорту лісу на суму понад мільйон доларів. Цей ліс був класифікований, як «дрова». Наше дослідження висвітлює, яким чином крупні європейські покупки причетні до даних випадків. Один із найгучніших скандалів в Україні, пов'язаних із незаконними пиломатеріалами, включає і епізод із затриманням лісу-кругляку на українському

кордоні. Ці колоди, за даними Earthsight, призначалися целюлозному комбінату у Чехії, що є складовою багатонаціональних корпорацій Mondi (найбільший у Європі виробник пакувального паперу) та Lenzing (один із найбільших у світі виробників віскози, також виробляв одяг). І хоча з більшої частини експортної партії лісу арешт був знятий, постачальника звинуватили у завідомо неправильному декларуванні товару.

Попри великий розмір, мало хто чув про ці компанії. Але переважна більшість європейських споживачів, без сумніву, купували їхню продукцію. Пиломатеріали із румунської лісопилни, яка належить Schweighofer, пішли на виготовлення продукції, що продається у Ikea. Egger, Swiss-Krono та Kronospan також є постачальниками Ikea, а також постачають пиломатеріали, дерев'яні панелі та дерев'яне покриття для підлоги, які продаються у супермаркетах мережі системи «зроби сам» Wickes та Homebase у Великобританії, у Hagebau, Obi та Hornbach у Центральній Європі та французьких мережах супермаркетів Leroy Merlin та Castorama. International Paper виробляє фірмовий папір для використання у копіювальних машинах HP та Xerox, що продається у супермаркетах по усій Європі. Earthsight виявила, що фірмовий папір HP, вироблений на тому самому целюлозному комбінаті у Польщі, є у продажу провідної торгової мережі Staples у Німеччині. А продукція, вироблена із віскозних ниток Lenzing, продається у більшості торговельних мереж повсякденного одягу в стилі «casual», включаючи H&M.

Усі великі споживачі української деревини, які були перераховані вище, заперечують будь-які порушення зі свого боку, і наполягають, що вони здійснюють

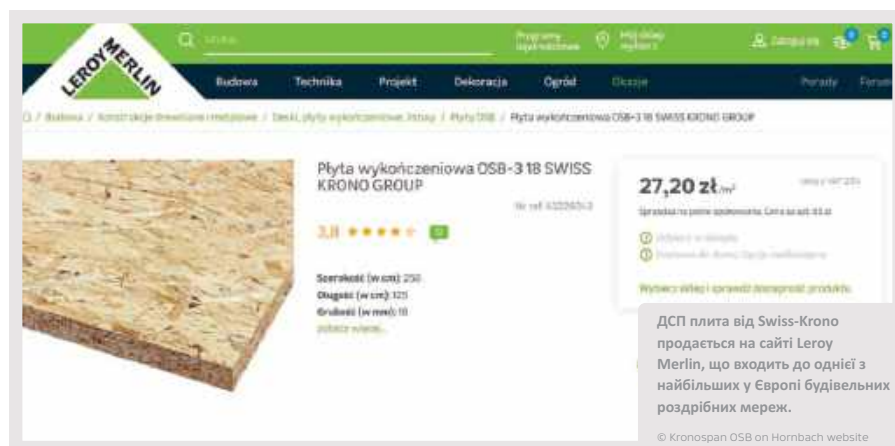
ретельну перевірку своїх постачальників. Наскільки ретельними є ці перевірки, залишається під питанням, зважаючи, власне, на ті корупційні дії, які нам вдалося задокументувати. Аби перевірити, наскільки високими є стандарти у європейських компаній, Earthsight здійснила експеримент, вдавши, що представляє українську фірму, і запропонувала європейським компаніям придбати сировину, включаючи ліс-кругляк, який заборонено експортувати. Три клієнти висловили бажання співпрацювати із нашою тінвовою, неіснуючою компанією, після того, як ми сказали, що про все вже «домовлено» з українською митницею.

Виходячи із зібраних нами доказів, ми дали завдання провідному досліднику провести повну повторну оцінку деревини, ймовірно, нелегального походження, яка направляється в ЄС, використовуючи вже визнану багатьма методикою оцінки, яку він сам розробив. Власне, контрабанда деревини, зазвичай, асоціюється із тропічними країнами. Проте, результати цього нового аналізу свідчать, що ЄС, швидше за все, імпортує незаконного лісу з України більше, аніж з країн Латинської Америки, Африки та Південно-Східної Азії разом узятих.

ПОШУКИ ВИННОГО

Європейські споживачі турбуються про ліси і не хочуть бути співучасниками злочинів. Визнаючи це, більшість деревообробних підприємств, згаданих у цьому звіті, зобов'язуються використовувати на своїх виробництвах винятково деревину легального походження та продажу. Тієї ж позиції дотримуються і мережі будівельних гіпермаркетів, меблевих салонів та решта роздрібних торговельних мереж. Водночас, усі ці компанії чомусь

Попри їх розмір, мало хто чув про ці компанії. Але більшість європейців хоч раз та купували їхню продукцію.

не можуть впоратися із дотриманням своїх принципів, коли це стосується України. Проте, ЄС визнав, що, коли йдеться про дотримання законності, тут не можна допускати подвійних стандартів. При чинному Регламенті ЄС, котрий встановлює критерії експорту деревини на ринок країн ЄС, компаніям не слід вирішувати все на власний розсуд. Їх необхідно примусити дотримуватися закону.

Чому ж EUTR не зміг перешкодити задоволенню європейських потреб у деревині, та що саме сприяло розгулу незаконності та корупції в українських лісах? Дослідження Earthsight показує, що частково проблема полягає у самому законі, і частково в його інтерпретації та механізмі виконання. По-перше, закон може бути застосованим лише до компаній, назви яких зазначені у супровідній документації при імпорті продукції. Хоча пиломатеріали напряму постачаються на виробництво, лівова частка крупних покупців української деревини користуються послугами посередників, які і беруть на себе операції, пов'язані з імпортом деревини, що дозволяє компаніям-замовникам уникати відповідальності. Ці фірми-посередники, як правило, дрібні та непрозорі; часто це може бути лише одна людина, яка працює за комп'ютером вдома. Розслідування Earthsight свідчить, що у випадку, коли такі фірми викривають правоохоронці і їхні поставки перехоплюються, засновники просто закривають їх і реєструють нові товариства.

Велика провина лежить також на FSC, яка є світовим лідером із сертифікації лісу. Заснована на початку 1990-х еко-активістами та прогресивно налаштованими лідерами деревообробної галузі задля того, аби допомогти споживачам визначити легальну продукцію із деревини, FSC у останні роки все більше піддається критиці. Шквал критики зріс із поступовим зниженням стандартів та нескінченною низкою скандалів довкола сертифікованих FSC компаній, які не тільки були пов'язані з незаконною вирубкою лісу, але й були звинувачені у порушенні прав людини. Хоча принциповою метою створення FSC були зовсім інші завдання, до переліку її діяльності входить перевірка законності походження та ланцюгів продажу деревини.

Хоча жоден із серйозних покупців деревини, згаданих у цьому звіті, не вимагає сертифікатів FSC щодо «Управління лісогосподарством» для імпорту з України, більшість з них твердять що, передовсім, закуповують саме деревину, сертифіковану FSC. Власне, наявність таких сертифікатів та нижчих за стандартами сертифікатів FSC «Контрольована деревина» при імпорті сировини - це головний, якщо не єдиний момент, де компанії дотримуються директив ЄС. Директиви

стали підставою для серйозної експансії FSC в Україні: наразі 90 % лісів, які підконтрольні SAFR в українських Карпатах, отримали сертифікати. На жаль, цей звіт демонструє, що у роботі FSC є суттєві недоліки, у зв'язку з чим на експертні висновки цієї організації не можна покладатися, коли йдеться про питання дотримання законності в Україні. Про неспроможність FSC вплинути на ситуацію свідчать численні випадки, задокументовані у даному звіті, які аудиторські перевірки з боку організації не змогли виявити. Більшість незаконних «санітарних» вирубок лісу, які ми виявили у Карпатському регіоні, знаходяться у лісових масивах, сертифікованих FSC, і більшість держлісгоспів, які стали суб'єктами серй-

Українські активісти ведуть нерівну та виснажливу боротьбу із корупцією, поки найбільші ринки для українського лісу залишаються відкритими для деревини нелегального походження.

озних кримінальних розслідувань, досі не позбавлені сертифікатів. Екс-голова одного із карпатських держлісгоспів, що є лідером у галузі виробництва пиломатеріалів, визнав у розмові із Earthsight, що знайшов спосіб, як легко обходити перевірки з боку FSC.

Найбільша відповідальність, втім, лежить на урядах країн – членів ЄС. Адже саме робота урядовців полягає у впровадженні та виконанні закону. Якщо вони настільки віддані своїй роботі, вони мали би розробити шляхи притягнення до відповідальності фірм-посередників, і зобов'язати компанії дотримуватися букви закону. На жаль, як свідчить цей звіт, впровадження директив ЄС у країнах-провідних членах ЄС стосовно імпорту українського лісу зазнала поразки. Багато з цих країн навіть через три роки після набуття законом чинності не розробили механізми його впровадження на місцях. Та навіть зараз, коли такі механізми були введені в дію, наявні дані свідчать, що зроблено це було без особливого ентузіазму. Даний звіт демонструє, що більшість місцевих механізмів впровадження не виходять далі «загального» трактування закону. Крупні імпортери, згадані у цьому звіті, мають свої власні механізми «належного виконання», здебільшого

схвалені місцевими офіційними особами, відповідальними за впровадження директив ЄС. Проте, що стосується не сертифікованої FSC деревини, дотримання вимог закону зводиться не більше, аніж до обіжянок постачальників та перевірок на наявність «Сертифікату походження»: документу, який видається тими самими корумпованими держлісгоспами, які й здійснюють вирубку лісу та відомі через своє абсолютно вільне поведіння із законодавством.

ВИРІШЕННЯ ПРОБЛЕМИ

Остаточне вирішення питання зі злочинами у лісовій галузі в Україні має визріти зсередини. Суттєво виправити ситуацію може і покращення роботи відповідних правоохоронних органів, але викорінення корупції у лісовій галузі також вимагатиме суттєвих змін у питанні регулювання лісового господарства, зведення до мінімуму можливостей та заохочень, які живлять корупцію. Експертні дослідження вже назвали основний перелік необхідних заходів, таких як розподіл відповідальності між суб'єктами, які ведуть лісозаготівлю та здійснюють контроль за її законністю, та підвищення прозорості у їх діяльності. Напрацьовано вже нові дієві форми регулювання, проте процес реформування галузі рухається вкрай повільно та болісно.

Тим часом, боротьба з розгулом корупції в галузі лісогосподарства триває, і ті, хто перебуває на передній лінії фронту, ведуть її із ризиком для власного життя. Корумповані охоронці лісу виводять незалежних громадських спостерігачів із лісів під дулом пістолетів. Корумповані співробітники Служби безпеки України відслідковують дії активістів-анти-корупціонерів. Посадовцям лісгоспів нижчого рангу, які доповідають про дії свого керівництва, палять машини та погрожують родинам.

Ці активісти та прогресивні посадовці ведуть нерівний і виснажливий бій, і він триватиме доти, доки найбільший ринок, що потребує української деревини, лишається відкритим до незаконної сировини. ЄС частково забезпечує фінансування та підтримку реформування лісової галузі в Україні. Проте значно більше ЄС посприяв, коли йшлося про вимогу скасувати мораторій на експорт лісу-кругляку. Ця вимога, як показує наш звіт, була підтримана більшістю деревообробних гігантів ЄС, які споживають незаконну деревину.

Якщо ЄС дійсно хоче допомогти, йому слід було б витратити значно менше зусиль на надання українському урядові підстав для скасування мораторію на експорт необробленої деревини, і значно більше – на контроль за дотриманням вимог власних законів країнами-членами ЄС.

Ви можете прочитати повну версію звіту на нашому сайті:
www.earthsight.org.uk/complicitincorruption

email: info@earth sight.org.uk

www.earth sight.org.uk